

نگاه بیرون

طبل جنگ یا توازن وحشت

● چندماه است که در روابط بین پاکستان و هند تنش‌های تازه‌ای بروز کرده است. این تنش‌ها موجب لغو نشست نمایندگان وزارتخانه‌های الجزیره خارج به دوکشور در اسلام‌آباد در اواخر ماه آگوست سال جاری شد و بعد از آن بود که دوباره آزمایش موشکی و هسته‌ای دوکشور از سرگرفته شد. این اتفاق می‌تواند بیانگر تمایل دوکشور به قدرت‌نمایی یا تدارک یک جنگ واقعی باشد. به‌هرحال این تنش‌ها، پرسش‌های زیادی در درباره احتمال تشدید اختلافات بین دو همسایه اتمی که تاکنون در تاریخ خود سه‌جنگ باهم داشته‌اند، به میان می‌کشد. خالد عبدالرحمان که مدیر مرکز مطالعات سیاسی در اسلام‌آباد است، می‌گوید: مسابقه تسلیحاتی بین دوکشور از سال۱۹۸۸ شروع شده و تاکنون هرگز متوقف نشده است. در جریان همین مسابقه بود که آزمایش‌های اتمی دو کشور نیز انجام شد. به گفته عبدالرحمان، مسابقه تسلیحاتی و قدرت‌نمایی دوکشور چندهده است که ادامه دارد اما با این حال طی چندماه گذشته و به‌خصوص بعد از آنکه «نارندا مودی» به‌عنوان نخست‌وزیر در هند به‌قدرت رسید، این مسابقه تسلیحاتی تشدید شده است. همچنین لحن دوکشور به سمت اظهارات دشمنانه رفته و هزمان نقض آتش‌بس در نقاطمرزی دوکشور نیز افزایش پیدا کرده است. از این‌رو اسلام‌آباد احساس می‌کند با توجه به این موارد چشم‌اندازی برای توافق با دولت جدید هند وجود ندارد بنابراین باید همچنان به قدرت‌نمایی متقابل روی آورد و توان نظامی کشورش را به‌رخ هند بکشد.

تهاجمی ودفاعی

عبدالرحمان برنامه تسلیحاتی هند و پاکستان را باهم مقایسه کرده و ادامه می‌دهد: «تفاوت اساسی بین برنامه‌های این دوکشور در این است که برنامه پاکستان دفاعی بوده و هدفش این است که بتواند در درجه اول با هند مقابله کند؛ چون پاکستان از هیچ‌یک از دیگر همسایگانش نگرانی ندارد. پاکستان حتی احساس می‌کند قدرت نظامی برتری دارد و توانسته است با چین نیز مشارکت‌هایی استراتژیک داشته باشد.» او در ادامه سخنانش می‌گوید: «اما برنامه تسلیحاتی هند تهاجمی و دفاعی به‌صورت توامان است. هدف از این برنامه، مقابله هم با پاکستان و هم چین است. مرزهای هند و چین از چندی پیش شاهد تنش‌ها بوده است.» در همین حال، «علی نقوی»، رئیس موسسه مطالعات بین‌المللی اسلام‌آباد بر این باور است که «پاکستان باوجود اقتصاد به‌هم‌ریخته و کاهش سطح خدمات عمومی دولت به شهروندان تصمیم دارد از طریق توسعه توان دفاعی خود به مقابله با هند بپردازد.» او می‌افزاید: این شعار که – علف می‌خوریم تا برای مقابله با هند سلاح اتمی داشته باشیم– شعاری ماندگار در پاکستان است که «ذوالفقار علی بوتو»، رئیس‌جمهور این کشور در اوایل دهه ۷۰میلادی سر می‌داد. همزمان با این شعار بود که برنامه اتمی پاکستان نیز شروع شد. هنوز هم در پاکستان از هر کسی بی‌رسی برای چه به‌دنبال تسلیحات اتمی هستید، همین جواب را به شما می‌دهد.

ادامه دشمنی

نقوی درباره برنامه موشکی پاکستان نیز می‌گوید: «این نصف برنامه اتمی هر کشور دیگری است. بدون موشک‌هایی که قادر به حمل کلاهک‌های اتمی باشند، اورانیوم غنی‌شده هیچ ارزشی ندارد. از این‌رو پاکستان تلاش می‌کند پیوسته برنامه موشکی‌اش را توسعه داده و یا دست به تکرار آزمایش‌های موشکی بزند تا از دقت و توان آنها اطمینان حاصل کند.» او تأکید دارد که در شرایط کنونی هیچ نشانه‌ای برای وقوع یک جنگ واقعی دیده نمی‌شود اما تبادل آتش‌های مقطعی در مناطق مرزی و تداوم مسابقه تسلیحاتی همچنان ادامه خواهد داشت. این امر بیانگر استمرار دشمنی تاریخی بین دوکشور است و مادام که اختلافاتی مثل «کشمیر» و «سیاشین» و توزیع آب‌های سرگردان وجود داشته باشد، این نزاع و بی‌اعتمادی همچنان ادامه دارد.

طی پنج‌سال گذشته هندوستان در صدر فهرست کشورهایی قرار داشته است که بیشترین واردات اسلحه را داشته‌اند. جالب اینکه پاکستان نیز باوجود همه بحران‌های اقتصادی که دامگیر این کشور است، در فهرست ۱۰کشور واردکننده اسلحه قرار دارد.

آمارهای موجود نشان از دوبرابرشدن حجم هزینه‌های دوکشور در زمینه‌های تسلیحاتی دارد؛ به‌گونه‌ای که هزینه‌های تسلیحاتی هند از ۲۰میلیارددلار در سال، به حدود ۴۵میلیارددلار رسیده است. این در حالی است که هزینه‌های تسلیحاتی پاکستان از پنجمیلیارددلار به هفتمیلیارددلار افزایش یافته است. این ارقام بیش از ۳۰درصد از درآمد ملی پاکستان و کمتر از پنج‌درصد از درآمد ملی هندوستان را شامل می‌شود؛ زیرا بین حجم اقتصادی دوکشور تفاوت زیادی وجود دارد.

تونس

مصر

لبنان

سوریه

عراق

اسرائیل

فلسطین

یمن

سودان

سومالی

کوت د‌واروار

کامرون

گابون

گینه

سنگال

سیرالئون

لیبیا

چاد

مali

بوركینافاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

مصر

لبنان

سوریه

عراق

اسرائیل

فلسطین

یمن

سودان

سومالی

کوت د‌واروار

کامرون

گابون

گینه

سنگال

سیرالئون

لیبیا

چاد

مali

بوركینافاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو

بوركينا فاسو